

รูปแบบการบริหารงานของศูนย์สุขภาพชุมชนที่คัดสรรสองแห่ง
ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

จันทิมา มงคลอุปถัมภ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

ตุลาคม 2546

ISBN 974-382-590-8

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์ ได้
พิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

..... ประธาน

(ดร.สุวดี สกุลคง)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬาลักษณ์ บารมี)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีรัตน์ จำอยู่)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน

(ดร.สุวดี สกุลคง)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬาลักษณ์ บารมี)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีรัตน์ จำอยู่)

..... กรรมการ

(ดร.พิศมัย หอมจำปา)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิ ธรรมเสริญ)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.ประทุม ม่วงมี)

วันที่ 31 เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2546

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา

จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา

ประจำปีการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2545

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจาก ดร.สุวดี สกฤตคุณ ประธานกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีรัตน์ ชำอยู่ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฬาลักษณ์ บารมี กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษา คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งช่วยตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ และสนับสนุนให้กำลังใจมาโดยตลอด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ดร.พิสมัย หอมจำปา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชนิ วรรณเจริญ กรรมการสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น ตลอดจนข้อเสนอแนะที่มีประโยชน์ต่อวิทยานิพนธ์ในการปรับปรุงแก้ไข จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านดังปรากฏนามในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ที่ได้ให้ความกรุณาและอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความสมบูรณ์ของเนื้อหา พร้อมทั้งข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการทำวิจัย

ขอขอบพระคุณสาธารณสุขอำเภอ หัวหน้าศูนย์สุขภาพชุมชน และบุคลากรที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชนที่ทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ที่กรุณาอำนวยความสะดวกให้และให้ความร่วมมือ ตลอดจนเสียสละเวลาอันมีค่าของท่านให้ข้อมูลที่มีประโยชน์ในการวิจัย

สุดท้ายขอขอบพระคุณ บิดา มารดา ญาติพี่น้อง สามี และบุตรชายทั้งสองคน ตลอดจนพี่ ๆ เพื่อน ๆ น้อง ๆ ทุกคนที่คอยชี้แนะให้กำลังใจ โดยเฉพาะเพื่อนร่วมรุ่นสาขาการบริหารการพยาบาล (ภาคพิเศษ) รุ่นที่ 6 ที่มีส่วนช่วยเหลือให้การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แก่บุพการี ผู้มีพระคุณ และอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน ณ ที่นี้

จันทิมา มงคลอุปถัมภ์

44920160 : สาขาวิชา : การบริหารการพยาบาล ; พย.ม. (การบริหารการพยาบาล)

คำสำคัญ : ศูนย์สุขภาพชุมชน / รูปแบบการบริหารงาน / กระทรวงสาธารณสุข /

การวิจัยเชิงคุณภาพ

จันทิมา มงคลอุปถัมภ์ : รูปแบบการบริหารงานของศูนย์สุขภาพชุมชนที่คัดสรรสองแห่ง
ในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข (ADMINISTRATION MODEL OF THE TWO SELECTED
PRIMARY CARE UNITS OF THE MINISTRY OF PUBLIC HEALTH) อาจารย์ผู้ควบคุม
วิทยานิพนธ์ : สุวดี สกุลคู่, Ph.D, จุฬาลักษณ์ บารมี, Ph.D, อารีรัตน์ จำอยู่, D.N.S., 109 หน้า.
ISBN 974-382-590-8

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารงาน ปัญหาอุปสรรค
วิธีการแก้ไขปัญหา แนวทางการพัฒนาการบริหารงานของศูนย์สุขภาพชุมชนในเครือข่าย
โรงพยาบาลชุมชน สังกัดกระทรวงสาธารณสุข โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เป็นบุคลากรที่
ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน จำนวน 10 คน และใช้แนวความคิดแบบจำลอง 7-S ของ
แมคคินซี เพื่อสร้างแนวคำถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การสังเกต
และการทบทวนเอกสาร ระหว่างวันที่ 20 มกราคม 2546 ถึงวันที่ 20 มีนาคม 2546 วิเคราะห์ข้อมูล
ตลอดระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูล จนข้อมูลอิ่มตัว

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานของศูนย์สุขภาพชุมชนมีโครงสร้างการบริหารงาน
โดยมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบตามตำแหน่งงาน วุฒิการศึกษา ความสามารถของ บุคลากร
หัวหน้าศูนย์สุขภาพชุมชนมีเอกภาพในการบังคับบัญชา การสื่อสารและการประสานงานเป็นแบบ
สองทางและไม่เป็นทางการ มีการจัดทำแผนงานโดยรายละเอียดชัดเจนร่วมกับโรงพยาบาล
ชุมชนแม่ข่าย มีการจัดทำระบบเพื่อให้สะดวกต่อการปฏิบัติ มีบุคลากรสองระดับ คือ ระดับบริหาร
และระดับปฏิบัติงาน มีกิจกรรมที่เสริมคุณค่าเพื่อให้เกิดความสำเร็จของงาน ปัญหาอุปสรรค พบว่า
บุคลากรของศูนย์สุขภาพชุมชนรู้สึกว่าการงานเมื่อเทียบกับระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนนั้นมีมาก
เกินไป ไม่สามารถปฏิบัติให้สำเร็จไปตามแผนที่ตั้งไว้ได้ ขั้นตอนการเบิกจ่ายงบประมาณไม่คล่องตัว
ระบบรายงานมีความไม่ครอบคลุม ขาดการประสานงานที่ดีกับโรงพยาบาลชุมชนแม่ข่าย การแก้ไข
และแนวทางพัฒนา โดยการทำงานเป็นทีมบุคลากรในหน่วยงาน การที่บุคลากรมีศักยภาพในการ
ปฏิบัติงานทั้งงานในตำแหน่ง และงานนอกเหนือตำแหน่งได้หลายด้าน การลดขั้นตอนการเบิกจ่าย
งบประมาณ การประสานงานแบบสองทาง และการใช้วิทยาการคอมพิวเตอร์เพื่อปรับฐานข้อมูลรวม
รายงาน ส่วนเป็นปัจจัยที่จะส่งเสริมให้การบริหารงานในศูนย์สุขภาพชุมชนสามารถพัฒนาไปยิ่งขึ้น

44920160 : MAJOR : NURSING ADMINISTRATION ; M.N.S.
(NURSING ADMINISTRATION)

KEYWORD : PRIMARY CARE UNIT / ADMINISTRATION / MINISTRY OF PUBLIC HEALTH
/ QUALITATIVE STUDY

JANTIMA MONGKOLUPATHUM : ADMINISTRATION MODEL OF THE TWO
SELECTED PRIMARY CARE UNITS OF THE MINISTRY OF PUBLIC HEALTH. THESIS
ADVISOR : SUWADEE SAKULKOO, Ph.D., JULALUK BARAMEE, Ph.D., AREERUT
KHUMYU, D.S.N. 109 P. ISBN 974-382-590-8

This qualitative research was aimed to study the administration model in two selected primary care units (PCU), contracting with the community hospital under the Ministry of Public Health. Ten purposively selected participants involving in this research project were staff who worked at the two study PCUs. This study used the Mc Kinsey's 7-S model to generate questions in the in-depth interview guide. The intensive fieldwork were carried out by means of in-depth interviews, observations and secondary sources from January through March 2003.

The result of this study revealed that administrative structure of both PCUs was clearly established in terms of roles and responsibilities of staff based on working position, education background, and individual capability. The administration personnel who were assigned to work as the PCU' s leaders had an authority to work following the line of command, however, two-way communication, coupled with informal co-ordination was made explicit in the two study sites. The project-and activity plans were clearly written in collaboration with the contracted community hospital. There were two categories of staff working at the study PCUs, administrative and non-administrative. This study found out that both types of staff worked co-operatively to make their mission success. Over-loaded work, complicated budgeting system, less utilization of computer in medical record system, and poor co-ordination with the contracted community hospital were indicated as barriers to success in both study PCUs. Well-established teamworking, capable personnel, simple budgeting system, two way co-ordination plan, and better utilization of computer system were the factors catering to success of the administration in PCUs.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ญ

บทที่

1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
ปัญหาของการวิจัย.....	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
แนวคิดเกี่ยวกับหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า.....	7
แนวทางการดำเนินงานสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า กระทรวงสาธารณสุข..	8
แนวคิดเกี่ยวกับศูนย์สุขภาพชุมชน.....	14
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานแบบจำลอง 7-S แมคคินซี.....	19
แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาการวิจัยในสภาพธรรมชาติ.....	27
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	36
สถานที่ที่ศึกษา.....	36
ผู้ให้ข้อมูล.....	37
เครื่องมือในการวิจัย.....	37
จรรยาบรรณของนักวิจัย.....	38

บทที่	หน้า
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	38
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	42
ความเชื่อถือได้ในวิธีการวิจัย.....	43
4 ผลการวิจัย.....	45
ข้อมูลทั่วไปของสถานที่ที่ทำการศึกษา.....	45
ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล.....	46
รูปแบบการบริหารงานของศูนย์สุขภาพชุมชน.....	48
ปัญหาอุปสรรคการบริหาร วิธีการแก้ไข แนวทางพัฒนาการบริหารงานของ ศูนย์สุขภาพชุมชน.....	60
5 สรุปและอภิปรายผล.....	72
สรุปผลการวิจัย.....	72
อภิปรายผล.....	80
การประยุกต์ใช้ผลการวิจัย.....	87
บรรณานุกรม.....	91
ภาคผนวก.....	97
ภาคผนวก ก.....	98
ภาคผนวก ข.....	101
ภาคผนวก ค.....	105
ภาคผนวก ง.....	107
ประวัติย่อของผู้วิจัย.....	109

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 การลงทะเบียน/การคัดกรอง.....	15
2 การส่งต่อ/การเยี่ยมบ้าน.....	16
3 ความแตกต่างของ OPD โรงพยาบาลชุมชน ศูนย์สุขภาพชุมชน และสถานีอนามัย...	18
4 จำนวนผู้ให้ข้อมูล จำแนกตามเพศ อายุ วุฒิการศึกษา อาชีพราชการ ตำแหน่ง และระยะเวลาที่ปฏิบัติงานในศูนย์สุขภาพชุมชน.....	47
5 การเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารงานตามแนวคิด 7-S แมคคินซี กับรูปแบบ การบริหารงานของศูนย์สุขภาพชุมชนที่ได้จากการศึกษา.....	86

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1 การประเมินสภาพปัญหา ความต้องการของประชาชน โดยจำแนกตามกลุ่ม ประชากร และครอบครัว.....	15
2 แบบจำลอง 7-S ของแมคคินซี่.....	20